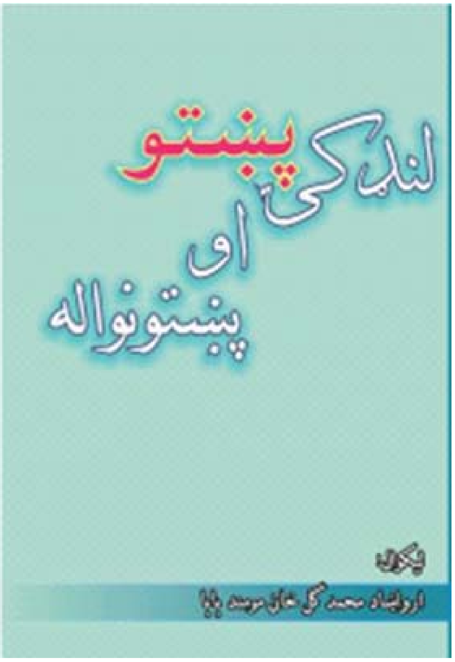

کتاب:: لنډکۍ پښتو او پښتونواله
لیکوال:: محمد ګل "مومند "بابا
چاپ:: څلورم
خپرندوی:: بېنوا فرهنګي ټولنه
کمپوز/ډیزاین:: مختار احمد انتقام
د پښتۍ ډیزاین:: صالح محمد صالح
چاپکال:: 1383 لمریز
د خپرونو لړ:: (14)
کندهار

Download from:aghalibrary.cm

د مومند بابا ژوند لیک

اروابناد محمد ګل مومند د محمد خورشید خان غونډ مشر زوی د مومند خان لمسی د عبدالکریم خان کړوسی په خټه دویزی مومند او په دویزو کې حسن خېل و ، په 1303 هـ ش کال د کابل په اندرابیو کوڅه کې زېږېدلی و ، لومړنۍ زدکړې یې په ځاني ډول وکړې په 1327 هـ ش کال کې د حربي ښوونځي دویم ټولګي ته ولوید ، په پنځه کاله کې یې پوځي زدکړه بشپړ کړه وروسته په اردلانو غونډ کې کومندان وټاکل شو ، دا مهال یې هم شاهي ټولګي ته درس ورکاوه ، او هم یې د حربي ښوونځي سرمعلمي پر غاړه وه ، د دغه بریالي چوپړ په پایله کې د سپاه سالار صالح محمد خان یاور وټاکل شو ، بیا د شاهي ګارډ کومندان سو ، څه مهال په ترکیه کې د افغاني سفارت پوځي اتشه و ، ده د هیواد د خپلواکۍ په جګړه کې هم پوره ونډه واخیسته ، او خپله پښتني مېړانه یې ښکاره کړه ، په1303 لمریز کال کې د پکتیا د عسکري کومندان او اعلی حاکم په توګه وټاکل شو .

په 1306 لمریز کال کې د مزار شریف د ملکي پلټنې رئیس او بیا د ننګرهار عسکري کومندان وټاکل شو ، د سقاوي انقلاب پر مهال یې لومړی له سردار محمد هاشم خان سره او بیا یې په پکتیا کې له اعلیحضرت محمد نادر شاه شهید سره کلکه ملا وتړله او په زړه پوري خدمتونه یې وکړل ، د هیواد تر ژغورنې وروسته د سردار محمد هاشم خان په کابینه کې کورنۍ وزیر وټاکل شو دا مهال د اعلیحضرت محمد نادر شاه له خوا لومړي د ننګرهار او بیا د پروان او کاپیسا ولایتونو د تنظیمه رئیس په توګه وټاکل سو ، په دغو ولایتونو کې پوره ارامي او را وروسته وروسته بیا په 1311 لمریز کال کې د قطغن ، بدخشان ، مزار شریف ، میمنې او کندهار ولایتونو د تنظیمه رئیس په توګه وټاکل شو ، په هر ځای او هرکار کې یې خپله دنده په پوره ایمانداري سرته رسوله ، او د خپلو ښو خدمتونو له امله یې د لمر اعلی نښان واخیست .

په 1309 لمریز کال کې د دولت وزیر وټاکل شو ، او تر دې وروسته یې نور ټول ژوند په خپل کاله کې د پښتو ژبې په پوهنیزو او ادبي چوپړ کې تېر کړی دی .

په 1343 لمریز کال کې د لویې جرګې د مشر مرستیال ټاکل شو او خپله پښتني دنده یې په ښه توګه تر سره کړه .

تر 1327 لمریز کال پوري د مزار شریف په ایبکو کې اوسېدئ ، بیا په همدغه کال کې د غازي شاه محمود خان د صدارت په وخت کې کابل ته راغئ او پاته ژوند یې په خپله خوښه په کابل او ننګرهار کې تېراوه ، څو ژمي یې د کونړ په نرنګ او پاته ژمي یې په خپل آر ځای (ګولایي) کې تېر کړل خو په اوړي کې به کابل ته تلئ او په دې ډول یې د خپل کوچیاني ژوند سلسله هم ټینګه ساتله .

مړینه:

دغه ننګیالی ، توریالی ، خبرلوځ او جرګه مار پښتون په پای کې د 1343 کال د زمري پر اووه ویشتمه د سې شنبې په ورځ د سهار پر اته بجې د 80 کلونو په عمر د بریکوټ په یوه کرایي کور کې وفات او په خورا درناوي د کابل د شهدای صالحینو په هدیره کې خاورو ته وسپارل شو .

د اروابناد محمدګل مومند د جنازې مراسمو ته د کابل لوی ـ لوی خلک ، ملکي او عسکري ماموران او نور ډېر مینه وال راغلي وو ، کله دی په درنښت خاورو ته وسپارل شو نو لومړی یې مولانا ارشاد لنډ ژوند لیک بیان کړ ، د ده لوړ شخصیت او د هیواد لپاره یې د ده سپېڅلي چوپړونه وستایل ، ورپسې یې اروابناد پوهاند صدیق الله رښتین ، د عسکري ، سیاسي ، پوهنیز او ادبي ارزښت ته نغوته وکړه ، او ویې ویل: چې محمد ګل مومند د دې مهال خوشال ختک و ، ځکه چې دی هم د هغه په شان د توري او قلم څښتن و ، د سیاسي ډګر پهلوان او یو غښتلی عسکر او جنرال و ، او د عبدالقادر ختک دا شعر یې ووایه:

چې څراغ د هنر څمکي پوشیده کړ

که یې زه په اوښکو ډوبه کړم سزا ده

د اروابناد محمدګل مومند بابا رسمي فاتحه د پوهنې وزارت له خوا د زمري پر 28 ـ 29 د سید پور په لوی جومات کې واخیستل شوه ، دغې فاتحې ته د هغه مهال باچا محمد ظاهر شاه هم راغلی و ، او د هغه ورور محمد کریم خان او وراره محمد پتنګ ته یې خپله خواخوږي څرګنده کړه .

اخلاق او شخصیت یې:

په دې باید هر څوک پوه شي چې اروابناد محمدګل خان مومند بابا د یو لوړ شخصیت ، سپېڅلي کرکټر ، او کلک هوډ څښتن و ، پر مذهبي آرونو ټینګ ولاړ ، پر پښتو او پښتونواله بېخي مین و ، د پښتون له تاریخ او عظمت سره یې ډېره مینه لرله ، بې پښتو او بې همته پښتانه یې

نه خوښېدل، د ښو خويونو او ښو اخلاقو په جامه ښايسته و، د ده باندې او مرکه د پښتو او پښتونولي يو لوی ښوونځي و، تل به يې پښتنو ځوانانو ته د پښتني خويونو سپارښتنه کوله، بې پښتوګي يې بده ګڼله، د ده په وجود کي عسکريت، سياسي، پوهه او ادب ټول را يو ځای سوي وو، او په دغو ټولو برخو کي يې عملي ونډه اخيستې وه له همدې امله نو په هيواد کي د يو ستر ملي شخصيت په توګه پيژندل شوي دي.
مومند بابا د يوې نه بدلېدونکي ګروهي خاوند و، په سختۍ او نرمۍ په خزان او بهار، لنډه دا چي په هر ډول حالت کي پر خپل هوډ، ننګ، پښتو او پښتونوا اله لکه غر ټينګ ولاړ وو، ده لکه د تېرو مېړنيو پښتنو غوندي د پيسو پر ځای کيسې ګټلې. او په دولت او پيسو پسې دومره نه ګرځېدی، همدا لامل و چي تل به د کابل په يوه کرايي کور کي اوسېدئ او تر مرګه هم په کابل کي د کوم کورګي خاوند نه شو، تر دې چي سا يي هم په بل کور کي وختله، او همدا خبره د ده لوی وياړ او امتياز ګڼل کېدای شي.
مومند بابا پر نورو ښېګڼو سر بېره يو ځواکمن خطيب او ويناوال هم و، په ويناوو کي يې پوره فصاحت، زيات جرئت او ځواکمن منطق شته وو هر مهال او هر ځای به يې له اخلاقي زړورتيا څخه کار اخيست، او هيڅکله يې له رښتيا وينا څخه نه دي اړولی.

دمحمد ګل بابا پوهنیز او ادبي خدمتونه:

مومند بابا پر سیاسي او عسکري چوپړونو سر بېره په پوهنیزه او ادبي برخه کي هم پاخه بنسټونه ایښي دي او د پښتو ژبي د ژوندانه لپاره یې لوی ــ لوی کارونه کړي دي.
کله چي د کندهار تنظیمه رئیس و، نو هلته د محمد نادر شاه شهید په اراده په 1311 لمریز کال کي د پښتو انجمن لومړی ډبره کښېښودو چي بیا همدغه انجمن کابل ته را وغوښتل شو او د کابل له ادبي انجمن سره یو ځای شو چي وروسته بیا (پښتو ټولنه) ځني جوړه شوه.
مومند بابا په کندهار کي هم رسمي دفترونه هم په پښتو اړولي وه، چي وروسته بیا چا دغه لار ټینګه نه کړای شوه.
په کندهار کي یې ډېر زلمیان و روزل، او د پښتو د چوپړ لپاره یې ډګر ته را وایستل، د کندهار طلوع افغان هم د ده په امر په پښتو واوښت، د ده نیت او ارادې ډېر مهال د پښتو د ژوند او پرمختګ سره زیاته مرسته کړې وه، او تل یې د پښتو د لوړتیا هیله په رسمي او ځاني ډول ښه پاللې ده.
دده لومړی پوهنیز چوپړ له (پښتو سیند) څخه پیلېږي د دې قاموس د لیکلو لپاره یې له ډېرو د لغتونو په را غونډولو له پخوا څخه بوخت و، خو د کتاب په بڼه په 1316 لمریز کال کي د کابل په عمومي چاپخونه کي چاپ شو، دغه قاموس دوه ټوکه دی، او ټول مخونه یې 765 ته رسېږي، په دې قاموس ډېر زیار کښل شوی دی، او په پارسي باندې د پښتو یو ارزښتمن سیند ګڼل کېږي.
)پښتو لیار) دا د پښتو ژبي یو نوی ګرامر دی، چي په پښتو لیکل شوی دی، او په 1317 لمریز کال په لاهور کي د عبدالعظیم ساپي په اهتمام چاپ شوی په دې ګرامر کي داسي نوي څېړني راغلي دي چي په پخوانو هغو کي نه وې، په پای کي د مصدرونو یو بشپړ نیولیک لري، چي ټول مخونه یې 400 ته رسیږي .
د مومند بابا بل اثر لنډکی پښتو ده، چي وروسته به پر وړغېږو، مومند بابا ځیني نور کتابونه هم لري، لکه (پښتني روزنه)، د پښتو پښتونواله، (د پښتو لویه نحوه د معاني او بیان) (د پخلي کتاب په 400 مخونو کي) خو موږ نه پوهېږو چي دا کتابونه به تر اوسه لا چاپ شوي وي که نه.
د مومند بابا زیاته بوختیا د لغتونو په څېړنه او پلټنه کي وه تل به یې له کلیوالو پښتنو څخه د نا اشنا لغاتو پوښتني کولې، تل به قلم او کاغذ ور سره و چي نوی لغت به یې واورېدی نو هغه به یې ولیکئ، ګڼه وړه اوناوړه پښتو یې نه خوښېده، چا چي به له پښتو سره بې پروایي کوله هغه یې ښه نه ایسیدی، د لغاتو په جوړولو کي یې پوره ملکه درلوده، او ډېر نوي لغات یې جوړ کړي دي چي اوس بیخي دود شوي دي لکه خج= د فشار اواز، د ژبي لیار و قانون، و توځی، مخرج، ننوتوځی، ایرنی، خاکستردانی او نور خو ځیني یې د سختی له امله دود شوي نه دي، لکه اخل= ګیلاس، هځوب= کلچر.
په پښتو لیکدود کي یې هم ځیني بدلونونه را وستلي دي، لکه (شا) (سړی) خو دا لیکدود هم دود نه سو، یوازي دغه (ی) پښتو لیکدود ته را ننوته، اروابناد پوهاند رښتین وایي چي زه د ده تر مړیني درې ورځي مخکي د جمعې په ورځ ورغلم، څو تنه نور پښتانه هم وو، په دغه ورځ سره له دې چي رنځور مالومېده، خو د لغاتو په پوښتنه لګیا و، قلم ور سره و او نوي لغاتونه یې په کتابچه کي لیکل، په دغه ورځ یې پوښتنه را څخه وکړه چي د (بې وزلي او اسکېرلي) تر منځ څه توپیر دي؟ ما وویل: چي زه نه پوهېږم نو ویې ویل چي دغه لغت د کندهار دی له کندهاریانو څخه یې مانا مالومه کړه او بیا یې ما ته وواېه.
د مومند بابا زیاته پاملرنه نثر ته وه، له شعر سره یې ډېره جوړه نه وه، خو یو دوه شعرونه یې ویلي چي په کابل مجله کي خپاره سوي دي.
نثر:
مومند بابا نثر ته ډېر ارزښت ورکاوه او هغه نثر یې ډېر خوښاوه چي د پښتو د سوچه لغتونو او رښي محاوري په ګاڼه به پسوللی و، په نثر کي د متحد ادبي سبک او د پښتو د خپل ځانګړي ډول ټینګ پلوی و، د) پښتو ژپي لیار) په سریزه کي یې دغه راز نثر په خپله هم لیکلی دی، چي هم د مانا او هم د عبارت له مخي د پښتو خورا ځواکمن نثر دی. څو جملې یې داسي دي:
"هر څه چي دي، د ملت سعادت، سلامتیا، عافیت، راحت، عزت، ملي شتوالی، سره ژوندون، په عزت سره مړینه او له نړۍ څخه په ښه نامه تګ دا ټول د ملي یووالي، ملیته پوري او ملت او یووالي د ملي ژبي پوري اړه لري، که ملي ژبي خلل مینده کړ، دغه ټول خلل مینده کوي او که محوه شو نو ټول محوه کېږي او د دغه ملت نوم او نښه د نړۍ له مخه څخه ورکیږي."
دا کتاب (لنډکی پښتو:(
د اروښاد محمد ګل مومند یو له خوندورو کتابو څخه همدا (لنډکی پښتو) ده، چي د لومړي ځل لپاره په 1327 لمریز کال کي د پښتو ټولني له خوا چاپ سوې ده، وروسته تر هغه وروسته دوه ځلي بیا چاپ سوه، یو ځل په کوټه کي او بل هم په پېښور کي. دا چي کومه یوه مخته او

کومه شا ته وه، موږ ته نه ده څرګنده، د پېښور له چاپه یوازې خبر لرو چې د ساپې پښتو خپرونو مرکز په وړه کچه چاپ کړې ده، زموږ لاسته تر اوسه نه ده را رسیدلې او بل چاپ یې په کوټه کې سوی، چې له متن او نورو ځانګړنو څخه داسې ښکاري، چې له کابل چاپ څخه هو بهو کاپي سوی وي، خو بیا چې ګورو په کمپیوټر لیکل سوې، نو ریې نو بیا د چاپ په اړه څه نه دي ویل سوي، خو دومره خبر یو چې د دې چاپ چارې د کوټې یوه ډېر پاک زړي، درانه او پر پښتو او پښتنو مین ملي څېرې ښاغلي ملک امان کاسي تر سره کړې، ده د دې لپاره چې د ده کار ریا ونه بلله سي، ځکه یې نو هیڅ ډول یادونه هم نه ده پر لیکلې، له دې ځایه دا موږ ته د ملک صاحب له پښتو سره لېونۍ، سپېڅلې او ژوره مینه څرګند یږي.

تر دې وروسته بیا په امریکا کې مېشت فرهنګپال ښاغلي محمد داود مومند له بېنوا فرهنګي ټولنې څخه هیله وکړه چې دا کتاب بیا چاپ کړي او د چاپ لګښت یې هم راولېږی، موږ دا خبره له علامه رشاد بابا سره ګډه کړه، هغه ډېر خوښ و او د مومند بابا په اړه یې ډېرې غوره او نوې څرګندونې وکړې .بیا موږ د سریزې په توګه د دغو څرګندونو د لیکلو ورته وویل، علامه بابا په ډېره خوښۍ سره دا خبره را سره ومنله، خو دریغه چې دا عظیمه هستې زموږ څخه بېله او د ډېرو نورو ارمانونو تر څنګ دا سریزه هم پاته سوه او د دې کتاب د چاپ د ځنډ لامل هم همدا شی و ، که نه باید وختې چاپ سوې وای، وروسته له هغه چې موږ د علامه بابا له درنې سریزې څخه بې برخې سولو ، نو دلته مو د مومند بابا ژوندلیک راوړ ، ځکه زموږ ډېر پښتانه وروڼه لا زموږ د دغې لویې هستۍ له وجوده او د هغه له سیاسي، ملي، پوځي، پوهنیزو او ادبي هلوځلو څخه ناخبره پاته دي.

ګوندي وي چې ناخبره پښتانه یې وپېژني او پېژندیو ته یې بیا یاد تازه سي. ارواښاد مومند بابا له پښتو او پښتونولۍ سره ډېره مینه لرله، د دغه په مرکه کې او مجلس کې به بې له پښتو څخه بله خبره نه وه، د هر ځای او هرې سوېې پښتون چې به ده ته ورغی، نو ده به خامخا د پښتو په شا و خوا کې خبرې کولې، د سوچه پښتو کلک ملګری و ، د ده په وړاندې چې به چا د بلې ژبې کوم ټکی په پښتو کې راوړ ، نو ده به سمدلاسه ورباندې ږغ وکړ چې پوه نه سوم، څه دې وویل؟

که به چا خپله غلطي سمه نه کړه نو په درنه لهجه به یې ورته وویل: چې ها خدای دې وبخښه ! څنګه ښه پښتو دې وویله اوس پوه سوم، که موږ نور هر څه یوې خوا ته کړو او یوازې د مومند بابا همدا وړوکې رساله ګۍ غوندې کتاب (لنډکۍ پښتو) د زړه په سترګو ولولو نو بې له شکه به راته څرګنده سي، چې زموږ دغه بابا له پښتو او پښتونولۍ سره څومره مینه لرله او که په چا کې لږ غوندې د پښتونولۍ څرک هم پاته وي، هماغه څرک به یې په اور بدل سي او د خپل پښتني ننګ او نام لمنه به ټینګه کړي، نن ورځ پښتانه له عجبه ګواښ سره لاس و ګرېوان دي، د دوی وجود ، د دوی هویت او د دوی ژبه له پرله پسې کورنیو او باندنیو ګواښونو سره مخ ده، خو له پښتنو څخه دا ورکه ده، چې زموږ دوست څوک دی او دښمن، مومند بابا د دې لامل شپږ لسیزې وړاندې خپله د پښتنو بې پښتوګي ګڼې. دی وایي پخوانو چې پښتو او پښتونواله ټینګه کړې وه، نو پر ډیلي او اصفهان یې راج چلېدی، خو نن د خپل وجود د رغېدو نه دي، دا چیغاري تاسو په دې لنډکۍ پښتو کې اورېدلای سئ.

توبه- توبه دا دی پر موږ د شوروي د نړیوال زور ناتار هم تېر سوی دی او نن مو ټول مانیز ارزښتونه په خاورو لړل سوي دي، خدای خبر دی چې د مومند بابا او ده غوندي نورو پښتنو باباګانو ارواوې په څومره زورېږي؟

نن چې د پښتو اخبار او مجله ګورئ نو له نورو قامونو څخه به شکایتونه او مانې ډېرې په کې ووینئ، چې د پښتنو حق خوري او پښتو وهي، دا په داسې حال کې ده، چې پښتون د افغانستان اکثریت قام هم دی، له دې سره سره چې سم نیم یې لا تر اوسه هم د انګریز په چاړه را څخه بېل دی، خو بیا هم موږ د لږکیو له ګواښه نارې سورې وهو ، خو همدا پښتانه به بیا وینې چې خپله په خپلو منځونو کې یو د بل رېښې وهي چې د دې یوازنی لامل پرته د پښتنو د بې پښتوګي او پښتونوالي له هېرېدو څخه بل څه نه شي کېدلای او له دې ناسورې ناروغۍ څخه د ژغورنې یوه خورا کارنده نسخه همدا لنډکۍ پښتو کېدلای سي.

خدای دې وکړي چې زموږ پښتانه وروڼه د خپلو درنو باباګانو ، درنې ویناوې ولولي، واوري، نورو ته یې واوروي او پند او عبرت او زده کړه ځنې وکړي .

امین یا رب العالمین

د مومند بابا اروا دې ښاده وي

او برکتونه دې یې پر افغان ملت را خپاره وي.

اداره

یادونه: د دې سریزې په لیکلو کې د کندهارا مجلې دوولسمه ګڼه (1379 کال) د ارواښاد پوهاند صدیق الله رښتین له لیکنې څخه زیات کار اخیستل سوی دی .

دا رساله

د پښتو او پښتونوالي لنډه نمایندګي کوي.
د پښتو او پښتونوالي مزایا څرګندوي.
د پښتو او پښتونوالۍ حقیقي مفهوم لوستونکو ته ښیي.
د پښتو او پښتونوالۍ د هسکي دنیا پېغام دی.
د پښتو او پښتونولۍ د اسمان د ځلېدونکي لمر یوه ځلېدونکې وړانګه ده.
خو تر ټولو د دې رسالې د ستایلو دپاره یوازې د هغې د لیکونکي شخصیت بس دی چې لوستونکي یې په اهمیت پوه شي:
هو ! پوه پیاوړی پښتون ښاغلی محمدګل "مومند " د پښتو ژبې د ژوند په دې نوې دوره کښې د پښتو د خدمت د لیارې له پیاوړو او ښاغلو لاښوونکو څخه دی، نو پښتو ټولنه دا رساله په ډېر افتخار نشروي او هم د دې پښتون مشر له مرستې څخه ډېر ډېر تشکر کوي .

په احترام
عبدالروْف "بېنوا"

بسم الله الرحمن الرحيم

زما غښتلی ورور عبدالرؤف خان!

زه ښه روغ نه یم نو ځکه لیک او لوست زیان راپېښوي. که ډېر ضرور نه وي نه یې کوم بې دغه سږ کال ختې مې هم درلودې چې درست کال د ورغومي د میاشتې تر سره پورې په هغو اخته وم، په ژمي کښې ختې درېدلې وې او وزګارتیاوه، نو کله- کله به مې د کابل مجلې را واخیستلې او څو کرښې لیا کوم مضمون او کومه مقاله به مې ولوستله. څو ورځې مخکښې مې په (201) ګڼه مجله کښې د غښتلي غروال (چې نوم او کام یې نه پېژنم) د ځواب په ترخ کښې زما او د ځینو نورو پښتنو نه ستا ګیله ولوستله. که څه هم ته حق لرې خو موږ معذور یو او زموږ عذرونه نه دي درڅرګند.

زما خو بې نورو معاذیرو یو عذر د صحت ورانوالی دی، که نه دغه خو رښتیا ده چې پښتو یوازې ستا لیا د څو کسو نه ده.

پښتو د پښتنو نیکونو نه راپاتې میراث دی، چې په دغه کښې درست پښتانه برخه لري او درست پښتانه بشپړه ګټه ځنې اخیستلای شي، خو وېشلای یې نه شي.

پښتو په پښتون لیا نړی کښې دغسې ده لکه په کاله کښې بله ډېوه، چې د یوه لیا د دوو لیا د درو کسو نه ده، بلکې د درست کاله د وګړو د هر یوه ده چې د کاله ټول وګړي هر یو بېلابېل برابره ګټه ځنې اخیستلای شي، مګر وېش او برخې، برخې کول یې امکان نه لري. خو چې د ټولو ده نو ښایي چې ټول پرې پام وکړي او ښه یې وساتي او ښه یې سمباله کړي. که ورانه یا ورکه شوه تاوان یې هم ټولو ته رسېږي. رښتیا ده چې پښتو یوازې ستا لار، زما لیا د څو تنو نه ده، بلکې د درستو پښتنو ده او ټول به یې یو شان پالنه او روزنه کوي.

پښتو خورا ګران امانت دی چې د نیکونو نه راپاتې دی او زموږ د نیکونو وصیت دی، چې باید دغه امانت د درست ولس د ګټې او فایدې دپاره بې له خیانته خپلو زامنو، نمسو، کړوسو، کودو، پردو او د هغو نه وروستو ته پرله پسې ورورسوو او روغ یې ور وسپارو.

وړاندې وروسته، خوا او شا، ټول ښه او بد ګټه او تاوان هر څه په پښتو را څرګند ېږي. پښتو ده چې تنګیالي نیکونه راپېژني او هغوی ته مو رسوي. پښتو به وي چې زموږ نمسی، کړوسی، کودی او پردی او د هغوی نه وروستني به له موږ سره رانښلوي. د پښتونولۍ اثبات په پښتو سره کېږي د دغه دپاره چې اوسني او وروستني پښتانه ځانونه خپلو پښتنو نیکونو ته ورسوي او ثابته کړي چې دوی په رښتیا سره د هغوی رښتیاني نمسي دي، نو ښايي چې د صرف د اشتقاق د اُصولو په شان لفظي او معنوي بشپړ مناسبت په منځ کښې موجود وي او دغه مناسبت بې له کوم تغیر او خلله ټینګ وساتل شي. که نه په تشو دعواګانو او خوشي خبرو او پړړو نه څوک پښتون کېدای شي او نه یې څوک پښتون ګڼلی او منلی شي.، پښتانه د پښتو اطلاق یوازې پر هغې څرګندې ژبې چې دوی پرې ګړېږي نه کوي، بلکې د پښتنو د وړاندې د پښتو معنی او مفهوم د ژبې نه پرته په حقه دیانت، اسلامي او پښتني خوی او اخلاق، پښتني آداب او عادات، پښتني دود او دستور او د دوی پر درستو ولسي خصایلو، خصایصو، صفاتو او مزایاوو شامل دي چې دغو وروستنو ته (پښتونواله) هم وایي.

د ژبې د اهمیت په موضوع کښې ما د پښتو د ژبې لیارې نامه کتاب په ننتوځ کښې چې څو کاله مخکښې مې تالیف او نشر کړی دی، لنډ شانته څه لیکلي دي ګوندې ځینو به لوستي وي، زما په خیال ښایي چې پښتانه کاکاګان هغه ولولي او ورته ځیر شي او ښه ځُرت پکښې ووهي. د پښتونوالۍ په موضوع کښې مې هم غوښتل چې یو کتابګی ولیکم او پیل مې هم پرې وکړ، خو رسمي چارو او صحي احوالو ملګرتیا راسره ونه کړه او رانه پاتې شو.

په هر تقدیر؛ مقصد دغه دی چې پښتو د پښتنو په ولس او جامعې کښې لکه روح په کالبد کښې ده، ځنګه چې که په کالبد کښې روح نه وي کالبد خوشي شی دی، همدغسې که د پښتنو په ټولۍ (جامعې) کښې پښتو نه وه نو د پښتنو ټولۍ به خوشي شی وي، بلکې لکه چې روح له کالبده بېل شي، خورا ښایسته وجود خراب، بې ډوله او نړمن ګرځي، چې څوک ورته کتای او ورنژدې کېدای نه شي او هرڅوک ځنې تښتي.

همدغسې که د پښتنو نه پښتو لاړه نو د پښتنو جامعه به هم بیدو هماغسې شي .خدای مو دې ځنې وساتي.

پښتو: پښتومنل، پښتو ویل، پښتوکول او پښتو چلول دي .پښتانه په پښتو سره پښتانه وه، ان په پښتو سره به پښتانه وي .

پښتانه په پښتو چلېدلي وه او په پښتو به وچلېږي، پښتانه په پښتو پېژندل شي.

پښتانه په خپل منځ کښې هم په پښتو یو د بله سره پېژني. پښتانه په پښتو سره- سره عزیزان او یو پر بل ګران دي. د پښتنو خپلوي په پښتو سره ده، خپل او پردی په پښتو سره څرګند ېږي او بېلېږي. پښتانه په پښتو باندې سره پوهېږي، د پښتنو خوږه مرکه په پښتو کېږي، پښتانه د پښتو نه خوند اخلي.

تر ټولو مرکو خوندوره مرکه د پښتو ده.

پښتانه په پښتو سره خواله کوي، له عزیزه سره عزیزولي، له خپله سره خپلوي، د مشرانو احترام د کشرانو قدر او عزت پر وړو مهرباني او شفقت، د هغوی روزنه، پر هغوی د هر پښتانه پاملرنه دا ټول په پښتو سره کېږي.

پښتانه په پښتو سره یو د بل باباګان، داداګان، کاکاګان، ماماګان، لالاګان، تاتاګان، وروڼه، زامن، جوچي او بچي دي او پښتني هم په

پښتو سره د هر پښتانه ببۍ، اناوې، ادې ګانې، ترېندې، تورۍ، خوېندې، خورکۍ، لونې، لورکۍ، چوچۍ او بچۍ دي.

د ولس بېلوالی او نفاق په پښتو ورکیږي، ځکه چې (اتفاق) او یووالی په پښتو سره راځي، پښتو ده چې له پښتنو نه یو کور، یوه کورنۍ، یو ټبر، یوه کوړمه، یو کهول، او یو ولس جوړوي .

پښتو د پښتنو تفکرات، تخیلات، ذوق او هر څه یې سره یو شانته او یو کوي.

پښتو خورا خوږه وروري ده.

پښتو د پښتنو سره خواخوږي ده.

پښتو صله رحمي ده .

پښتو شفقت دی .

پښتو مرحمت دی .

پښتو مهرباني ده.

پښتو مروت دی.

پښتو ښېګڼه ده.

د پښتو له امله پښتانه یو تر بله سر او مال جاروي او په دغې چارې کښې یو تربل زومبیکېږي.

کونډې، رنډې، یتیمان، بېوزلي او مسکینان ړانده او ګوډ په پښتو ساتله کېږي.

ژوبل، پرهارژلي، ټپي، ویشتلي، ناروغه په پښتو پالل کېږي.

د ضرورت په وخت کښې د هر مسلمان ورور سره بیا په تېره د هر پښتانه سره هر ډول مرسته په پښتو سره کېږي.

پښتو- پښتانه په غم او ښادي کښې سره شریک کړي او شریکوي یې.

پښتو پالنه ده.

چې پښتو نه وي نو بیا به مو سره څه وي؟

په پښتو مو سره سازه وه، په پښتو مو سره سازه ده او په پښتو به مو سره سازه وي.

په پښتو مو سره ورانه وه، په پښتو مو سره ورانه ده او په پښتو به مو سره ورانه وي. آهو خود چې په پښتو سره سازه او ورانه ونه کړو نو په څه به یې سره وکړو ؟ که پښتو وه یو د بله خوښ، یو پر بل راضي، یو پر بل به ښاد یو.

که پښتو نه وه یو د بله ناخوښه، یو د بل نه ناراضه او یو به هم پر بل ښاد نه شو ، ښادوالی، چېرته او خبره چېرته.

که پښتو وه زه به تا درنوم ته به ما درنوې. که پښتو نه وه ته به ما دګې، زه به تا دګم. ته به ما سپکوې زه به تا سپکوم، دواړه به سره دګلي شو ، دواړه به سره سپک شو ، ګټه مو وکړه؟؟

که پښتو وه،زما شته ستا دي، ستا شته زما دي، که پښتو نه وه، زه به تا شکوم، ته به ما شکوې. ته به ما تالا کوې، زه به تا تالا کوم، چړې وړې چارې لاس د بري کار دی� که پښتو وه زه به تا ته لاره سیخوم، ته به ما ته لاره راښیې، که پښتو نه وه، ته به ما ته کوهی کینې، زه به تا ته کوهی کینم. نه پوهېږم چې څوک به مخکښې ورلوېږي.

که پښتو وه زه به ستا په شته والي خوښ یم، ته به زما په شته والي خوښ یې.

که پښتو نه وه، ته به زما ورکه غواړې، زه به ستا ورکه غواړم، یو له بله به سره ګورو چې خدای څه کوي.

که پښتو وه ټول به پښتانه یو او درست به په یوې خوا یو ، که پښتو نه وه د هر چا خپله خوا ده، یو به یوې خوا ته ځي، بل به بلې خوا ته، یو به یې یوې خوا ته راکاږي، بل به یې بلې خوا ته، ملک به غوبل وي، اور به پکښې بل وي.

که پښتو وه ته به زما سر نه راخوږوې، زه به ستا سر نه درخوږوم.

که پښتو نه وه، ته به زما د سر خوږ یې، زه به ستا د سر خوږ یم.

نور به دې څه سر خوږوم، ټول همدغسې درواخله، پښتو له دښمنه سره ګالنه ده، انتقام پښتو ده.

د پښتانه سره د پښتو د لیارې سره سم روغه کول هم پښتو ده، د پښتو د لیارې سره سم پښتانه ته ننواتې کول پښتو ده .

د پښتو د لیارې سره سم، د پښتانه ننواتې منل پښتو ده، پړه منل او تړه ورکول پښتو ده.

پښتو اصیلتوب دی.

پښتو سیالوالی دی.

پښتو نجات دی.

پښتو عالیجنابي ده.

پښتو عزت دی.
پښتو کښې بې پتي، دګلتوب (حقارت) نه شته، ځکه چې پښتانه يې نه شي منلی.
پښتو ساووتوب او باداري ده.
پښتو درندوالی (وقار) دی.
پښتو د پښتنو درنول دي.
پښتو کښې ټيټال او تملق نشته.
پښتو کښې سپکه نشته، نو ځکه سپک پښتون نه دی.
پښتو کښې پوچه نشته، نو ځکه پوچخولی پښتون نه دی.
پښتو د پوچخولي خوله ځيري.
پښتو شرافت دی.
پښتو ښه نيت دی.
پښتو د پښتنو او مسلمانانو خيرغوښتنه ده.
پښتو ښه اخلاق دی.
پښتو سپېڅلتوب (تهذيب (دی.
پښتو روغه پوهه ده.
پښتو تدبير دی.
پښتو پاکوالی دی، چټلتوب پښتو نه ده بې پښتوګي ده.
پښتو فضيلت دی.
پښتو مزيت دی.
پښتو د پښتنو معنويت دی.
پښتو فرحت دی، سينما، تياتر او هر ډول تفريح ده.
پښتو د پښتنو د روح او ژوندانه ښکارندوی (تابلو، منظره) ده.
پښتو سړيتوب دی او سړيتوب پښتو ده.
پښتو انسانيت ته خدمت دی.
پښتو کښې لويي نشته، پښتو د لويجن سړي سر په تيږه ټکوي.
پښتو کښې ظلم نشته، د لږزورو او بې زورو سره زور پښتو نه ده.
پښتو کښې مظلوميت نشته.
پښتو په خبره درېدل، خپله خبره ترسره کول او په عهد وفا ده.
پښتو غنا ده.
پښتو استغنا ده.
پښتو کښې سوال نشته او سوال او غوښتنه پښتو نه ده.
پښتو قناعت دی.
پښتو په حق درېدل دي .
پښتو کښې ناروا نشته او ناروا پښتو نه ده.
پښتو صبر دی.
پښتو حوصله ده.
پښتو زغم (تحمل (دی.
پښتو کارکول دي.
پښتو هاند او کوښښ دی.
پښتو زيار ويستل دي، زيار کښل په پښتو کښې يو صفت دی چې دوی پرې سرلوړی کوي او پښتانه پرې ستايل کېږي. لټي، بېکاري، نازولتوب بې پښتوتوب دی.

پښتو دین، وطن او د پښتنانه ولس ته خدمت دی .
پښتو ایثار دی.
پښتو فداکاري ده.
پښتو د اسلام، د پښتو او د پښتنو د شته والي دپاره ځان نشت کول دي .
پښتو تکړه توب دی.
پښتو غښتلتوب دی.
پښتو ښاغلوالی دی.
پښتو رښتیا ده.
پښتو کښې خیانت نشته.
پښتو کښې دروه نشته.
پښتو کښې ټګي نشته، ټګ پښتون نه دی.
پښتو کښې غلا نشته .
پښتو کښې تالا نشته .
پښتو کې ظلم نشته، ظلم بې پښتووالی دی.
پښتو د مظلوم حمایه ده په نیمې شپې کښې له غرېه سره سم د پېښې ځای ته ځان رسول پښتو ده. غله، جاني او خاین پسې چیغه ویستل او نیول یا یې وژل پښتو ده.
پښتو صداقت دی.
پښتو کښې دروا غ نشته او درواغ بې پښتو توب دی، نو یو پښتون نه شي کولای چې د ځان د ګټې لیا کومې توزنې هیلې لیا د خپل موقعیت ساتنې، لیا کوم ضرر او تاوان نه د ځان ژغورنې دپاره دوارغ ووایي.
پښتون رښتیا وایي، هر چېرې یې وایي، هر چا ته یې وایي او هرکله یې وایي.
پښتون رښتیا وایي، که څه هم پر سولۍ وخیژي.
پښتو پاک زړه دی.
پښتو سلیم وجدان دی .
پښتو ده چې پښتانه له بدو چارو ساتي .
پښتو ده چې پښتانه له بدو لیارو څخه را جارباسي.
ښو ته مخه په پښتو کېږي.
پښتو دوا ده.
پښتو شفا ده.
د پښتنو رنګ په پښتو ښه کېږي.
پښتو د پښتنو د زلمو ښکلا او د پېغلو ښایست دی.
پښتو د پښتنو ګاڼه ده.
پښتو پسول (زینت) دی.
پښتو حیا ده.
پښتو د پښتنو جامه ده او حیا یې پرې ساتلې ده.
پښتو د پښتنو د نارینه وو پګړۍ او د ښځو ټیکری او پوړنی دی.
پښتو د پښتنو د ښځو ستر دی.
پښتو عفت دی.
پښتو عصمت دی.
پښتو د پښتنانه د ناموس ساتنه پر هر پښتانه لازمه ګرځولې ده، پښتانه د پښتانه د ناموس په ساتنه کښې په سر او مال ولاړ وي .
که یو پښتون په خپل کاله کښې نه وي او نژدې خپل هم ونه لري، د هغه د مال او د ناموس ساتنه، د کاله خدمت یې حتی چې د کاله لګن (مخارج) یې پر کلیوالو او ګاونډیانو دی، پښتو همدغسې معامله د هر چا په حق کښې لازمه کړې ده، چې د پښتنو په سیمې کښې پروت

وي، که څه هم پښتون نه وي او بل څوک وي.
پښتو ده چې د پښتنو سر او مال تر ناموس جاروي .
پښتو سمه عقیده ده.
پښتو ایمانداري ده.
پښتو پر مسلمانۍ ټینګېدل دي.
پښتو سعادت ته ورغلې سمه سیخه لاره ده.
پښتو ډاډ (اطمینان) دی.
پښتو اتیتې (توکل) دی.
پښتو په پښتنو اعتماد دی.
پښتو پر ځان باور دی.
د مېلمنو پالنه د پښتنو ځني ده.
پښتو ډوډۍ ماري ده.
ورکړه او سخاوت، د بې وزلو سره مرسته لو یه پښتو ده، د پښتانه په سیمه کښې د هر چا سر او مال او ناموس په پښتو سره ساتلی دی او څوک چې د پښتانه هېوادوالو ته تاوان ورسوي د هماغه پښتانه دښمني به هم مني، د پښتو تقاضا دا ده چې د سیمي خاوند د متجاوز نه د خپل سیموال مال یا یې تاوان واخلي، د پښتانه په سیمه کښې تجاوز له دغه پرته بېله جریمه او جزا هم لري.
که د پښتانه په سیمه کي د پښتانه پر سیموالو حمله لیا د هغه پر ناموس تجاوز وشي، لیا پکي څوک ووژل شي، نو د متجاوز جزا وژل دي او وینه یې هم توی ده او که په تېښته موفق شو ، نو وروسته به هم د سیمي خاوند د پښتو د لیاري سره سم له هغه نه بدله او کسات اخلي.
جهل په پښتو ورکېږي.
علم په پښتو زده کېږي.
زدکړه په پښتو کېږي.
پښتو د علماوو مننه او احترام دی.
له سیالانو سره سیالي او له نړۍ سره برابري په پښتو کېږي.
د وطن مینه پښتو ده.
کار کول او د وطن ودانول په پښتو سره کېږي، پښتو د پښتنو د بري او لوړوالي ضامنه ده.
پښتو د پښتنو د لوړوالي وسیله ده، یعنې د پښتنو او پښتونوالي، ترقي په پښتو سره کېدلای شي.
پښتو د سعادت وسیله ده یعني سعادت یو اځي په پښتو سره پښتنو ته په لاس ورځي، د ژوندانه خوند په پښتو اخیستل کیږي.
پښتو شته (ثروت (دی.
پښتو پانګه (سرمایه) ده.
پښتو ګټه ده.
پښتو کي د دواړو نړیو ګټې دي.
پښتو اقتصاد دی، ولي چي پښتو پښتنو ته امر کوي چي کار وکړئ او زیار وکاږئ، پښتو پښتانه ته اجازه نه ورکوي چي بېځایه او بې دوده لګښتونه (مصارف) وکړي یعنې پښتو نه پرېږدي چي پښتانه په ناروا او ناجایزو لارو کي چي دین، اخلاقو او پښتو روا کړي نه وي څه ولګوي.
پښتو ، پښتانه سړي ته اجازه نه ورکوي چي د ځان د ګټې دپاره بل چا ته تاوان ورسوي، لیا خیانت وکړي، بلکي بالعکس پښتو غواړي چي پښتون سړی د نورو پښتنو او مسلمانانو د ګټې دپاره د ځان تاوان وکړي او پرې خوښ هم وي.
پښتو آزادي ده.
پښتو قوت دی.
پښتو مقاومت دی.
پښتو اقتدار دی.
پښتو حاکمیت دی.
پښتو عظمت دی.

پښتو شوکت دی.
وطن په پښتو ژغورل کېږي.
سیمه په پښتو ساتله کېږي، په پښتو کلکېږي او په پښتو درنېږي.
پښتو پښتنو ته مړینه ډېره خواره کړې او مرګ ورته حقیر کړی دی.
پښتو د دین، پښتو، وطن او د پښتنو نیکونو د نامه او د پښتنو د ټولې د ګټي او پت د ساتني دپاره پښتانه د مقتدرو او غدارو دښمنانو په مخکي درولي او کلکو جګرو ته یې ځېلمه کړي او په سرو وینو یې لړلي او رغړولي دي او لړي او رغړوي یې.
پښتو د پښتنو ککرۍ د پښتني او ولسي غروره ډکي کړي او پښتانه یې په پښتو نښه کړي دي.
پښتو زړورتوب دی، ځکه چي پښتانه په دې خبره ایمان لري چي ګټه او تاوان، عزت او ذلت هر څه د خدای څخه دي، بې د ده د ارادې نه هیڅوک هیڅ هم نه شي کولای، نو ځکه پښتو کي وېره نشته او پښتانه نه وېرېږي.
پښتو لوړ همت دی.
پښتو ننګ دی .
پښتو حمیت دی.
پښتو غیرت دی.
پښتو جرئت دی.
پښتو اراده ده.
پښتو هوډ (عزم) دی.
پښتو متانت، ثبات او استقامت دی.
پښتو حزم دی.
پښتو حلم دی.
پښتو توره ده.
پښتو د پښتنو هغه مهمه وسله ده چي په هر ډګر کي یې دوی بریالي کړي او هیڅ یوه وسله ورسره مقابله نه شي کولای.
پښتو تورزنتوب دی.
پښتو نارینتوب دی.
پښتو مړانه ده.
پښتو د پښتنو هرګوره کلک سنګر دی.
پښتو د پښتنو نه چاپېره خورا کلکه کلا ده.
پښتانه د ژوندانه درستې ګرانې یوائې په پښتو ځغملی، له سره اړولی او له ځایه لیري کولای شي.
د ژوندانه په تیارو کي پښتانه یوائې د پښتو په رڼا لاره میندلای او سیخولای شي.
پښتو لطف دی.
پښتو معنا ده.
پښتو دعوه ده.
پښتو اثابت دی.
پښتو نتیجه ده.
پښتو حکمه ده.
پښتو حاکمه ده.
پښتو حکم دی.
پښتو قانون دی.
پښتو پرېکړه (فیصله) ده.
پښتو ضابطه ده.
پښتو نظام دی.
پښتو انتظام دی.

پښتو سمبالونه ده.
امنیت په پښتو کې دی.
خواخوږي په پښتو کې ده.
حریت په پښتو کې دی.
عدالت په پښتو کې دی.
پښتو نیاو (انصاف (دی.
مساوات په پښتو کې دی.
په پښتو کې هغه رښتیني ډیموکراسي ده چې ټکي، چل ول، افراط او تفریط پکې نشته.
ظلم او ستبداد په پښتو ورکېږي.
ظلم په پښتو خربشوی کېږي.
د مستبدانو سر د پښتو په تیره ټکول کیږي.
د ولس او وطن رښتینی او خادم په پښتو پېژندل کیږي.
د دین، وطن، پښتو، او پښتنو خاین په پښتو څرګندیږي.
د ظالمانو، مستبدانو سته او ولي په پښتو ویستل کیږي.
پښتو کې کشران د مشرانو دپاره او ولس د حکومت دپاره نه دی، بلکې مشران د کشرانو دپاره او حکومت د ولس دپاره دی، د دوی موقعیت او احترام د پښتنو په سترګو کې د دوی د خدمت په تناسب دی .
پښتو د سمو مشرانو مننه ده.
پښتو د خاینو مشرانو رټنه ده.
ډګر په پښتو ګټل کیږي.
خلاصی او نجات په پښتو کې دی.
جنت پر اسلام باندې په پښتو کولو ګټل کیږي، حوري، غلمان، او د جنت بېشمېره نعمتونه پښتنو ته په پښتو لاسته ورځي.
پښتو د پښتنو د دواړو نړیو سعادت ضامنه ده.
پښتو د پښتنو د وړو روزونکې) مربي) ده، د زلمو، د زړو قوت او خوشحالي ده، د زړو لکړه او امسا ده.
پښتو د پښتنو د ژوندو ساه او د مړو کفن دی.
پښتو پښتنو ته د پښتني ژوندانه لاره ورښيي.
پښتو د پښتنو د ژوندانه نه ونجېدونکې او نه بدلېدونکې کړنلاره، دستورالعمل او پروګرام دی.
د پښتنو د دواړو نړیو چاري یوازې په پښتو سره سموالی میندې کوي.
پښتو پښتنو ته د مړیني ډول او دود ورښيي، مړینه هم خدایږو په پښتو سره خوند کوي.
پښتو د پښتنو لوی ناموس دی.
پښتو د پښتنو د ټولني روح دی.
پښتو د پښتنو روحونو او معنویاتو منځی (مرکز) دی، یعنې د پښتنو روحونه او معنویات په یوه ځای کې غونډوي.
پښتو د پښتنو لالی ده.
پښتو د پښتنو هغه حق دی چې یوځای ورسره زېږېدلی دی.
پښتو خو نو پښتو ده، پښتو ده.
پښتو ده، او پښتو) پښتونواله) ده.
د پښتنو سره لوړوالی په پښتو دی.
پښتو په پښتنو دربدل او سر ومال ترېنه ځارول دي.
پښتانه په پښتو نازېږي .
پښتانه په پښتو سرلوینه کوي.
په وروستۍ کې تللې پښتو هم په پښتو راګرځي، لنډه یې دغه چې د پښتنو شته والی په پښتو سره دی او پاینه (بقا) به یې هم په پښتو سره وي.

پښتانه په پښتو ولاړ دي، که پښتو نه وي پښتانه غورځيږي، پرزيږي، ستړه يې خيژي او ورکيږي.
پښتو غواړي چې د پښتنو درست زده کړي ويښ ځلميان، هر يو پوه، حساس پښتون، د تللې پښتو د ستاينې، راڅرګندونې، ارتوالي، لوړوالي او خپروني په لپار (تعميم) کي، خپله ټوله مادي او معنوي قوا په کار واچوي او د خپل وسي او توانه سره سم هاند وکړي.
درستي بې‌نظمي، ټولي ناکلاري او ناهوسايي د بې پښتوګۍ څخه راپيښي دي، بې پښتوګی د غومره بيرته پاتي کړي يو، د بې پښتوګۍ له امله دغومره ټيټ لويدلي يو، د بې پښتوګۍ له لاسه ټوټې ټوټې يو، ځانځاني، د بې پښتوګۍ څخه منځته راغلي ده.
درستي بېنګولي) ټول فلاکتونه او مصيبتونه) د بې پښتوګۍ والي له کبله رارسيږي او نوري لانجې به د همدغې لاري نه راپيښي شي.
حکومت د بې پښتوګۍ له امله اريان دی او لاره يې ورکه کړې او ولس د بې پښتوګۍ له لاسه بې پته، خوار، زار او ورک دی، ټول د بې پښتوګۍ په اور سوي يو، د بې پښتوګۍ په اور سوځو، د بې پښتوګۍ په اور کړيږو، د بې پښتوګۍ په اور وريتيږو، ښايي د بې پښتوګۍ دلاسه وژاړو، د بې پښتوګګۍ دلاسه کوکي او سورې وهو !وای پښتو ! ارمان پښتو !
پخوانيو پښتنو، پښتو تر هر څه ښه او پښتانه يې تر هر چا لوړ ګڼلي او په خپلو تمامو قواوو به يې هاند کاوه، چې پښتو وکړي او پښتو وساتي، په دغې لاري کي به يې مالونه او سرونه ښندل، بې پښتوګي به يې خورا بده ليدله او سپيتانه يې ګڼله، په هغه مهال کي پښتونواله او مړانه په سيالۍ وه لکه چې اوس بې پښتوګي او سپيتانه په سيالي ده.
پښتو ده چې د وطن، نامه، ناموس، شرافت، حيثيت او بالآخره د پښتو د ساتنې دپاره يې پښتانه د سکندر، چنګيز، تيمور او نورو نړۍ نيوونکو په مخ کي ودرول او د نامه خاوندان يې کړل، چې نښته ليک (تاريخ) پرې شاهدي لولي او ټول خلک پرې قايل دي، چې اوس د دوی چارليکونه (کارنامې) په غټ قلم او په سرو زرو ليکل کيږي او موږ پرې سرلوړي کوو. پښتو ده چې په پښتنو باندي يې هغه چاري وکړي چې خلک ورته ګوته په غاښ نيسي او ښه شابسی پرې وايي.
هو ! همدغه پښتو وه چې پښتانه يې د پښتو نيانۍ له غرو څخه لکه توی وبهول او د کلکتې او برما تر ټکه پوري يې ورسول.
هو کې ! پښتو وه چې د پښتنو يو ټولګی يې تر اصفهانه پوري ورساوه او هلته کي يې څه و څه پرې وکړل، دا خو پښتو وه چې پښتنو منځنۍ اسيا خوځوله، پښتو د منځنۍ آسيا تالنده (رعد) او پښتانه يې تندر (صاعقه) و، پښتو وه چې په پښتنو يې د سرو زرو مرغۍ ساتله او شندان يې ورته نه پرښودل چې ويې نيسي او که چيري وبه يې نيوله، ژر به يې ښه او ښوکي وروشکولې او منګولي او وزرونه به يې ورمات کړل او د سرو زرو مرغۍ به يې تر ښه خلاصه کړه.
دا خو پښتو وه چې د پښتنو نه د هر چا سترګه سوځېده او دا پښتانه وو چې د سرو زرو مرغۍ ته يې څوک نه پرښودل او له همدې کبله د سرو زرو مرغۍ مينان لېوالان تل پښتو او پښتنو ته به په غوسه وو او غاښونه به يې ورته چيچل خو د پښتنو نه د پښتو پولادي کلا او سنګر چاپيره او د پښتو خورا مهمه وسله يې په لاس کي وه، هر چا چې بريد کړی دی ماتي يې کړې او ناکامه او شرمېدلي بيرته ګرځېدلي دي، د پښتو سره هيڅ نه کېدل او هيچا خپله مخه نه ليدله، وروسته خلک پوه شول چې په زور سره هيڅ نه شي کېدلی، نو ځُرتونه بې وهل چې ګوندي په کوم علمي پټ چل سره د پښتو سنګر مات او د پښتو کلا ورانه کړي او د پښتو وسله د پښتنو له لاسه وغورځوي او په دغه ډول پښتانه مغلوبه کړي، دغه و چې متخصصين يې ورته کښېنول چې د پټو جګړه بيزو وسلو په څېر نوی چل ورمينده کړي، تر څو چې ډېرو ماهرو متخصصينو د ديني، اجتماعي، سياسي، اقتصادي او علم النفس د علومو په مرسته د نوو عصري آلو او وسلو په څېر نوي چلونه يې وايستل، چې حقيقتاً پښتو او پښتنو د هغو چلو په مخکي مقاومت ونه شو کړی او مغلوبه او حتی چې په وروسته کي خوار او ذليل شول او دغه خبره چې کلا له دننه څخه فتح کيږي دلته بيا خورا ښه مصداق مينده کړ. څه يې وکړل؟ او څنګه يې وکړل؟ د هغو تشريح او بيان نه شم کولی او په دغه ليک کي بيانيږي هم نه، بلکي کتابونه غواړي.
د پښتو او پښتونوالۍ تشريح چې د انساني، اسلامي او پښتني فضايلو بيان دی او د پخوانو پښتنو د اخلاقو، آدابو، عاداتو، دود او دستور او د ژوندانه د ډول او څه او څه ښوونه ده، حقيقتاً خورا ګران کار دی او د هر چا د لاسه نه دی پوره، لکه چې متل دی چې "پښتو چا ترسره کړې نه ده" همدغسي چا بشپړه څرګنده کړې هم نه ده، بالفرض که څوک وغواړي چې په دغه موضوع کي څه وليکي نو په يو کتاب نه کيږي بلکي بايد چې کتابونه وليکي، زما غوندي خلک چې بشپړ علمي استعداد او قلمي توان ونه لري، د تيرو او اوسنيو پښتنو حال او احواله څخه پوره خبر نه وي، پښتنو کي شوي او د پښتنو سره لوی شوي نه وي، د ټولو پښتنو په کليو او کامونو کي ګرځېدلي او ډيري شپې يې پکي کړي نه وي، زيږه پښتانه سپين ږيري او سپين سري يې ليدلي نه وي، د هغوی له خولې يې د پخوانۍ پښتو او پخوانيو پښتنو غوري او کيسې اوريدلي نه وي، پيښې او واقعات يې له سترګو تېر شوي نه وي، روغه پوهه، تېره نظر او مکمله مميزه قوه ونه لري، لنډه يې دغه چې يو پياوړی (داهي) سړی نه وي، نو هغه به د پښتو له بشپړ بيان او تشريح څخه عاجز وي.
زه هيله کوم چې په موږ کي دغسي سړي مينده شي چې ببله اروپايي او امريکني ليا نورو پردو سترګو نه په خپلو پښتنو سترګو پښتنو او پښتو او د دوی اوس او پخوا ته وګوري او د رښتينو پښتنو صفات او مزايا او اخلاق او د رښتينې پښتو او پښتونوالۍ حقيقت څنګه چې

ښايي، بيان او ښکاره کړي، ترڅو چې ننني پښتانه ځلمي پوه شي چې د څه راز خلکو نمسي دي او د دوی نيکونو څنګه مزايا او اخلاق درلودل؟ پښتو او پښتونواله څه شی و؟ او څه شی دی؟ چې د هغې له مخي نه ځان او خپله وظيفه وپېژني او د تګ لاره او ليکه ورڅرګنده شي او په هغې وخوځېږي، اوس خو ډېر ځملي د پارسو او ډوډۍ او نور څه په غم کې دي، موږ يو اروپايي ولس نه يو چې د هغوی ديانت او معتقدات، اخلاق، آداب، عادات، او دود او دستور او د ژوندانه ډول ولټوو او هغه ومنو، او زده يې کړو، دغه زوږ شوی خوسا مدنيت چې نتيجه يې دوی ته هم ورڅرګنده شوه او ډګر کې ده، موږ ته نه دی په کار، موږ امريکايي، افريقايي، چيني ليا جاپاني ليا بل څوک نه يو چې د هغوی پېښې وکړو او ځانونه د هغوی په څېر کړو، موږ ترک، پارسيوان (ايرانيان) او هندي هم نه يو.

موږ بې نومه او بې نښې نه يو، وړکوټې ولس هم نه يو، موږ د آسيا په منځ کې د نامه خاوندان يو، منځګوري آريايي ولس پښتانه يو او مهم جغرافيايي موقعيت لرو چې نړۍ موږ پېژني او زموږ د نيکونو چارليکو ته په ښېتې (تاريخ) کې ښکلي شوي دي، څه کيږي که اوس پرېوتلي يو، د خاوند اراده ده، ناشکري به مو کړې وي، دغه حال له ځانه موږ ته نه دی راپېښ، زمانه ډېر مد او جزر لري نورو باندي هم دغسي حالونه ډېر راغلي دي، مګر په هغه ولې کې چې او به تيري شوي وي بيا تيرېږي. اوسني پښتانه چې غورځېدلي، پرځېدلي او پرېوتلي او په خورا بد حال کې دي بيا هم د هماغو تېرو پښتنو نمسي دي. يو څو کسه او څو کورنۍ که وي مستثنا نورو کې لا د اروپا په ټوک ښکلې مدنيت دومره ډېر تاثير نه دی کړی، چې حتی وينه يې هم وربدله کړې وي، د او سنيو پښتنو وينه هماغه پخوانۍ پاکه پښتنې وينه ده، فطرت خو يې هم نه دی بدل شوی نو ځکه څوک دا ګومان نه کوي چې ګني خپل استعداد يې هم بايللی، نه! هماغه وينه ده او هماغه استعداد دی، خدای ته مو هيله ده چې بيا سر جګ کړي او له خپلو نيکونو نه هم پسې ورتېر شي.

څه ګران کار نه دی که پوه، پياوړي او سپېڅلي پښتانه مشران مخکښي شي او د پښتو په غږ پښتانه راوېښ کړي، ټول يو ځای او يو کاندي او د پښتو په خوا يې وخوځوي. د بې پښتوګۍ مخه ونيسي او بې پښتنو واله ورکه کړي، ډېرو د لږکيو (اقليت) په ټکي تېر نه ووځي او د دغو لږکيو (اقليت (له غمه مو خلاص کړي او يو نسل زموږ د رښتيني پښتنو له روحه سره سم وروزي او عصري تعليم هم ورزده کړي، بيا نو څه غواړې پنځلس شل مليونه ولس او هغه هم پښتانه څه نه شي کولی؟ نور به يې ونه مني، پرړي به يې بولي مګر موږ پښتانه د پښتو له مخي پوهيږو چې څه نه شو کولی؟ هغه څه کولی شو چې نور يې نه شي کولی، هر څه او هر څنګه چې وي زه وايم چې موږ ته د اروپا خوسا پرتوګ غورځولی مدنيت نه دی په کار، موږ بايد د ځان دپاره لکه پخوا ښېل مدنيت جوړ کړو چې هغه مدنيت پرته د اروپا او نورو مدنيتو څخه وي، د پښتو پښتنې مدنيت وي. هو کې! موږ د فن او صنايعو له پلوه دوی ته اړ يو ښايي چې دغه د دوی نه زده کړو او زموږ دين هم موږ ته امر کوي چې (الحکمآ ضالآ المومن اينما وجده اخذه) خو پرته له دغه نه د دوی نور څه ته اړ نه يو او نه ښايي چې په هرڅه کې د دوی پېښې وکړو او د دوی معتقدات، اخلاق، آداب، عادات، دود او دستور...هر څه په پټو سترګو ومنو، هو! زموږ په وطن کې دغسي ځلمي شته چې د اروپا ميڼان او لېوالان دي، غواړي چې موږ په هر څه کې د اروپا په څېر شو، هر څه د دوی ومنو او خپل هر څه ايسته ليري واچوو، دوی پښتو او پښتونوالي نه بده مني، که څه هم په ظاهر کې ځان "اوغان "بولي مګر په زړه کې يې پښتانه او پښتو بده ايسي. دغه څوک دي؟ ايا رښتياني پښتانه دي؟ که پښتانه وي نو ولې دغسي دي؟ په هغې کې به اوس نه ګډېږو او نه پکي ګړېږو دغه څېړنه به اوس پرېږدو د غلته نه ځايېږي.

زما خپل نفس يې نه مني چې موږ په بل چا پسې لاړ شو، رانده نه يو چې لکړه مو د بل چا په لاس کې وي، دومره ناپوه هم نه يو چې لکه واړه د خپل ژوندانه چل به هم نه راځي او په بل پسې به منډې وهو! لېوني هم په خپله خوښه ژوند کوي نه د بل چا په خوښه، بيزوګاني هم نه يو چې په هرڅه کې به د نورو پېښې کوو، موږ خپلواک، مستقل مزاجه پښتانه يو، زموږ هر څه به زموږ په واک کې وي، مدنيت به مو هم خپل او پښتنې مدنيت وي يوه خبره غوره ده چې (چا د يوه کاکړ نه پوښتنه وکړه چې کاکړ په چا ورځي؟ مدعا يې دغه وه چې په کومه لويه پلرينه ګډېږي .کاکړو ويل چې کاکو کاکړ په هيچا نه ورځي، که څوک په کاکړ راځي راځي دي او که نه راځي خوښه يې،کاکړ په چانه ورځي) نو موږ مجبور نه يو چې په خوراک او څښاک، مړی او اغوستو کې د کور او کلي په جوړوني کې په ناسته او ولاړه، په خبرو او هر اوضاع کې... په هر څه کي لکه چې ځيني وايي او غواړي د اروپايانو په څېر شو، نه! موږ موږ يو او اروپايان اروپايان دي او نور نور دي، اوس هم پښتانه له مخي ورک نه دي، پښتو او پښتنواله هم بشپړه نه ده، واک زموږ خپل زده کړي ځلمي (نګه، پښتانه ځلمي) به خپله پښتو راڅرګنده کړي، راوبه يې ګرځوي دغسي د پښتو مدنيت به راته جوړ کړي چې د خپلو سترګي وبريښوي. که څوک راپسې راځي راځي دي، که نه موږ په چا پسې نه ځو، هغه څوک چې بې له دغه څه غواړي هغه به پښتون نه وي، ځکه چې پښتون په پښتونوالۍ سره پښتون دی او پښتونواله هم دغه غواړي، بېزو پښتون نه دی او پښتون هم بيزو نه دی. که څه هم سمدلاسه پښتانه پرځېدلي او ځانګې وانګې پرېوتلي دي، پر ستوني باندي يې خلکو پل ايښی په ملا پرې کړي او دوه بولکه څه چې لا ټوټې ټوټې♥دي، د ساه کښلو لاره يې هم نه شته او ټوکړې ټوکړې دي، د دې ټوټو يو د بله سره پيوند کېدل او بيا د يوې تنې جوړېدنه او آزاده ساه ويستنه سلامتيا او تکړه توب يې لکه پخوا ډېر ګران برېښي. دغه تېرې خبري که څه هم يواځي تمنيات دي، مګر خدای لوی دی او په هر څه قادر دی پښتانه دده بندګان او سپين مسلمانان دي، د ده په دين

باندي کلک ولاړ دي، تل يې خپل سرونه او مالونه د ده د دين په لارې کې د ده د رضا د پاره ښندلي او ښندي يې، که شيطان کله په پوټکو ورننوتلی وي او په ځينو موارد و کې يې غولولی وي او د نشتمنۍ، فقر او لوږې له امله) چې د ده حبيب له هغې نه خپل خاوند ته پناه غوښتې ده) او په ناپوهۍ څه سهوه ترې شوې وي هيله مو ده چې په خپلې مهربانۍ سره را ته هدايت وکړي، عفوه و کاندي او د پښتنو ټوټې - ټوټې شوي اندامونه ښېرته سره وروليي، پرهارونه يې ورغوی، د ستوني لاره يې ورخلاصه کړي، درستي ناروغتياوې ترې ليرې کړي، روغ رمټ او تکړه يې کړي او په رښتيا سره يې د خپل کاله او ملک واکمن کړي، د کار سړي پکې شته کړي او دغې بدحالۍ نه نجات ورکاندي.

"والله غفور الرحيم"

ښايي چې پښتانه ځلمي زموږ د کار سړي او ځانونه ونه بايلي، بې هيلي نه شي همت ټيټ نه کړي متانت او استقامت له لاسه ورنه کړي پر خدای توکل وکړي پښتو او پښتونواله را پر سره کړي، پښتانه د پښتو په غږ وينې او د پښتونوالۍ پر لارې يې وخوځوي، د مسلمان او پښتانه د پاره بې هيلي او نا اُميندي نشته) الا ان حرب الله هم الغالبون) بې هيلي کفر دی، بې هيلي ډېر خلک د نجات او موفقيت له وره څخه ښېرته را ګرځولي دي، مېړه او بيا پښتون سړی هېڅکله بايد بې هيلي نه شي، پښتانه ځملي خپله ديني او پښتني وظيفه بايد پر ځای کړي، بيا د کېدلو او نه کېدلو مسوول يې نه دی ځکه چې هغه د خدای په قدرت کې دی، هر زده کړی ځلمی، هر حساس پښتون، په خپل کاله کې، په خپلې کورنۍ کې ، د خپلو دوستانو ، عزيزانو سره، د خپلو ګاونډيانو سره، په دېرو او ډېو کې په هرې ډلې کې د خپل چم ګاونډ او خپلو کليوالو سره په جوماتونو کې، په ودونو کې، په هرې ټولنې کې ښايي چې د پښتو مرکه جوړه کړي، چې کومه خپه پښتو ده او کومه پښتو نه ده څه پښتونواله ده او څه بې پښتوګي، پخوانۍ پښتو زموږ څنګه وه؟ او اوسنۍ بې پښتوګۍ له کومه شوه؟ نور له کومه راغله څنګه راغله، څنګه پاتې شوه د هغو لړکي څنګه را باندې غښتلي شول؟ لړکي ولې ښاغلي شول؟ پښتانه ولې نتلي شول؟ پښتو به کله را وګرځي؟ څنګه به را وګرځي، څوک به يې را وګرځوي؟ د نورو پېښې څنګه پرېږدو څنګه به ترې لاس واخلو؟ د پښتو او پښتونوالۍ په ساتنه او راګرځوني کې د هر پښتانه وظيفه څه ده؟ دا د هر پښتون وظيفه ده چې تنۍ دي وشکوي، منډې دې ووهي، هاند به کوي، ځان به وژني او پښتو به ګرځوي، څوک چې څه ليکلی شي په اخبارونو کې، په مجلو کې دي مقالې وليکي دا لازمه نه ده چې خورا لوړه ادبي مقاله دې وي. نه ! د چا چې څه زده وي هر څه او هر څه چې ليکلی شيو هغه دي وليکي د پښتو غږ دي وکړي او خپل خيال دي ښکاره او خپل اخلاص دي ځرګند کړي. څوک چې کولی شي په ټولنو کې، په راډيو کې دي ويناوي وکړي، کتابونه دي په پښتو واړوي، که پښتو سره پښتو ونه شي پښتو تللې او پښتانه هم د همدغه له امله وږي، تږي، بربنډ ، بې کوره، خوار-زار، سپک، نتلي او څه وي.
موږ خو هم خاوره لرو، اوبه لرو، غرونه لرو، رغونه لرو، ډاګونه لرو، ځنګلونه لرو او په نورو ولسونو، وطنونو کې هم همدغه وي. نه بل څه، بلکې زموږ د ملک استعداد پر ډېرو ملکونو زيات دی، زموږ په غرونو کې هر ډول او خورا ډېر درنګونه) معدنونه) دي، چې په بل ملک کې نه ميندە کېږي؟ ککرۍ لرو، ماغزه لرو، لاسونه لرو، پښې لرو، نو ولې وږي يو، تږي بربنډ يو؟ مملکت لرو، نفوس لرو، مفاخر، تاريخ، دولت، حکومت، استقلال هم لرو، نو ولې خوار يو، نتلي يو، رټلي يو، سپک يو، ورک يو، دا ځکه چې پښتو نه لرو، پښتونواله نه لرو، هر څه رانه خلکو تالا کړي، وږي دي او وږي يې، کار کوو د بل د پاره، ځانونه وژنو د بل د پاره، وطنونه ګټو د بل د پاره، خپل خپلوان او ورونه، عزيزان، خپل مشران، خپل کشران سپکوو او وژنو د بل د پاره، ولې؟ ځکه پښتو نه شته، پښتونواله نه شته، خلک خپل شته والی ساتي، خپل نفوس ډېروي، خپله ډله لويوي، د خپل ولس غم کوي، خپلو وږو ته ډوډۍ پيدا کوي، خپل لغړ پټوي، خپلو بې کور ته کور جوړوي، خپلو وزګارو ته کار ميندە کوي، خپل وطن ودانوي، خپل واړه روزي، خپل وران اخلاق سموي، خپل علم، خپل صنايع ډېروي، خپل مدنيت لوړوي، د خپل کام د عزت د ساتني د پاره هاند کوي، مګر زموږ وجود ټوټې- ټوټې دی، په غونډولو کې يې نه يو، بلکې د بل چا په ټونګ په دا کې يو، چې لا يې هم په وږو وږو برخو او ټوټو ووېشو، پښتني شته والی نشته او نه يې غواړو، د نفوسو ډېروالی مو څه کوې چې په لږوالي کې يو، د تربګنۍ، ګوندۍ او څه او څه په نامه د پردو په ټونګ سره وژنو، خپله ډله وړوو، خپل نفوس لږوو، د ولس غم مو نشته د هر چا سر د ځان غم دی او د هيچا سره د بل غم پيدا نه شو. د کوم وږي په لاس کې که څه روټه يا سوکړک وي هغه هم ترې اخلو او لا يې پسې وږي کوو. لغړو ته جوړانګي هم نه پرېږدو، خلک له ګنډرو هم شړو، وزګارو ته کار ميندە کول څه کوې چې لا د خلکو نه کار اخلو او د کار خلک وزګاروو، وطن دومره ودان نه شو لکه چې وران شو. د وړو روزنه نشته، د خلکو بد اخلاقي سمول لا پرېږده چې سم اخلاق مو ور وران کړل. علم نشته، صنايع نشته، خپل مدنيت پسې نه ګرځو، خو د اروپا مدنيت د شپې او ورځې ستايو، دغه په موږ کې فضيلت دی، خپل کام ته عزت ورکول او درنول څه کوې بلکې د شپې او ورځې د دوی په بې پتې او سپکوالي پسې يو، پالنه نشته، خواخوږي نشته، څه نشته څه نشته... هيڅ هم نشته، مشران ځان له دي، موږ ځان له يو، ولې؟ ځکه چې پښتو نشته پښتونواله نشته.
خبره لنډه کړم چې د پښتنو د پاره که پښتو او پښتونواله نه وي، هيڅ به هم نه وي، اروپايي توب او نور هيڅ هم زموږ په درد نه خوري او يو هم زموږ دردونه نه دوا کوي. زموږ د ټولو دردونو دوا ، د درستو خوږو علاج همدغه يوه نسخه ده، چې هغه هم پښتو او پښتونواله ده، زموږ

د ټولو پرهارونو ملهم همدغه يو ملهم دی، چي پښتو ده زموږ د ژوندانه، زموږ د کارونو، زموږ د دوارو نړيو د سعادت دپاره همدغه يو پروګرام او کړنلاره ده، چي هغه هم پښتو او پښتونواله ده، بيا وايم چي که چېري زموږ ځلمي د نورو پېښې ونه کړي او نورو پسې لاړ نه شي، وړاندي وروسته وګوري، پښتو او پښتنواله ولټوي، ميند ه يې کړي، ټينګه يې کړي او د پښتو او پښتونوالي تلقين او تبليغ خپله وظيفه وګڼي، هاند او جديت وکړي، د بې پښتوګۍ په مخکي کلک ودرېږي، مخه يې ونيسي خدای ته هيله ده چي به پښتانه ژر د دغي بدحالۍ څخه ووځي.

زه خو پخپله د پښتو د مينانو او د پښتنو دربښتينو چوپړيو (خادمانو) ځني يم، ما د پښتو او پښتونوالي په رابرسېره کولو او د پښتنو په خدمت کي هڅو مره هاند کړی دی، څومره چي مي له واکه او توانه کېده او کېدای شو، ګمان نه کوم چي بل چا دي دغومره کړي وي. په دغي لاري کي له ډول ډول ګرانو سره هم مخامخ شوی يم، چي شرحه يې امکان نه لري، ټول مي ځغمل او ځغمم يې، که هر چا دغومره کړي وای پښتو به اوس را ژوندۍ وه او که هر څوک دغومره هاند وکړي ډېره ژر به ژوندۍ شي او تللې پښتو به هم بېرته راوګرځي او پښتانه به له دغي بدحالۍ نه ووځي. که خدای کول موږ خپله برخه کړې، خپل وار مو تېر کړی او لاره مو هم پښتنو ته ښودلې او پرانيستې ده او پر نورو ده چي ډګر ته راووځي ورپسګې شي او خپله برخه کار وکړي، که څه هم ما اوس هم د پښتو او پښتنو د خدمت نه بشپړ لاس نه دی اخيستی اوس هم د موجوده شرايطو او خپله توانه سره سم هغومره مې چي له واکه کېږي او په هغه ډول چي کېدلای شي کوم يې او تر مړيني پوري به هم لاس وانه خلم ځکه چي پښتون يم، پښتو د پښتنو د ژوندانه او مړيني مسئله او خبره ده، رښتيا هم دغه ده چي هر پښتون چي د ځان او درستو پښتنو، پښتني ژوند يعني د پت، شرافت او سرېتوب ژوند غواړي نو هغه بې له پښتو کېدای نه شي. که پښتو منځ کي نه وي د پښتنو ژوند به د نوکرانو ژوند وي هسي ساه ښکل رانښکل او خواړه څکه، څښنه، که څوک ژوند بولي نو دغسي ژوند خو څاروي هم لري. هرڅوک چي پښتون او په رښتيا سره د پښتانه زوی وي، نو هرو مرو به پښتو او پښتونواله غواړي او د زړه له کومي څه به ورسره مينه او محبت لري، خپله ساه به يې بولي او خپل ژوند به ورپوري تړلی ګڼي، ښايي چي هر پښتون د پښتنو او بالوسيله د پښتنو دپاره مادتاً او معناً په هري لارې او په هري وسيلې چي کولای شي خدمت وکړي، په دغي چاري کي د حيثيت ملاحظه مورد نه لري زما خپل چُرت دغه دی چي د پښتانه سړي حيثيت په پښتو کي او د پښتو او د پښتنو په چوپړولو (خدمت) کي دی د اشخاصو عزت او حيثيت د ټولۍ او ولس د عزت او هيثيته سره تړلی دی. که ولس عزت او حيثيت درلود نو د هغه ولس هر سړی به هم د عزت او حيثيت خاوند وي او که ولس عزت او حيثيت نه درلود، نو د هغه ولس افراد به څه عزت او حيثيت ولري؟ عزت او حيثيت په ډېر او ښه خوراک، په ډېر او ښه ښکناک په ډېر عيش او عشرت د ډېرو سازونو او سندرو او راډيوګانو په اوريدلو، د ډېرو تياترونو او سينماوو په ليدلو او په نمريو او جامو په ډېرو عطرونو او لونډورو، په ښو ماڼيو، کوټيو د ګړندو ګاډو په سورلۍ نه دی، عزت او حيثيت په دې کي نه دی چي سړی په هره لار چي وي په سود وي، په غلا وي، په جبر او ظلم وي، په تالا وي، په تجارت وي، پيسې وګټي، عزت او حيثيت په لويې، غرور، عنوان، لقب او منصب نه دی او نه د مېز ناستې او د خوشامندګرو خوشامند او چاپلوسيو ته عزت ويل کېږي. دا عزت نه دی چي ټيټ خلک او د غرض خاوندان، چا ته ملک، خان، سردار، بادار او څه او څه ووايي او په دروغو خبرو او هغو ستاينو يې وستايي، چې په ده کي نه وي. لکه چي ناپوه په پوهه، جاهل په علم، ظالم په عدالت، بخيل په سخاوت، بې زړه په زړورتوب، بې ديانت په ديندارۍ او ديانت پناهۍ وستايي او فاسق ته ولي الله ووايي، عزت او حيثيت په دغه هم نه دی چي څوک خپل ځان غټ سړی وبولي، د خپل دروندوالي د وقار، ساتني دپاره ځانله چېرته ناست وي، ډېر نه وځي، چيرته نه ګرځي او که وګرځي هم ځانله به ګرځي سر به يې کښته اچولی وي او چا ته به نه ګوري، نه به چا ته سلام اچوي نه به د چا سلام اخلي او که په چا سلام اچوي يا يې اخلي، هغه هم په ډېره استغنا او لويي وي او د سر او سترګو په اشاره به وي، دا څه عزت او لويي نه ده چي څوک له چا سره لاره چاره ونه لري، له چا سره دوستي عزيزولي تګ راتګ، ناسته ولاړه ونه کړي، د چا په غم ښادي کي شريک نه شي، د ناروغو پوښتنه ونه کړي چا ته بې ګټي يوه پيسه پور ورنه کړي، يا د چا يو کار روان نه کړي څوک ځان ته پرې نږدي او که کوم وخت کي څوک ورشي او د ناکامه ورسره وګوري نو بې خونده روغبړ او بې خونده مرکه ور سره وکړي، په استغنا سره په مثقالۍ تلي تللي او په سوهان سوهان کړي، څو رسمي خبري وکړي د هر څه په نسبت بدبيني ښکاره کاندي، د هر چا او هر څه نه بېځايه شکايتونه وکړي او ټول چُرت يې د ځان په ډاب مصروف وي... څوک چي په دغه چُرت کي وي هغه تېر وتلی دی او داسي کسانو ته د عزت خاوندان نه شو ويلی.

له پښتو سره زما مرسته په حيثيت او رتبه پوري څه اړه نه لري او که څوک دا خيال کوي اشتباه به کوي، که زما صحيه احوال ښه وای نو په دغه مهال کي چي رسمي چاري هم را ترغاړه نه دي او ډېې مي ترې سپکي دي، د پښتو په ليکلو کي به مي هم له پښتو ټولني سره مرسته کړې وای. ګرانو پښتنو ته څه ليکل د دوی سره خواله کول، د زړه خوږ ويل، حال احوال بيانول، د ولس او وطن څنګوالی ډګر ته ايستل، وړاندي وروسته ته، پښتو او پښتونوالي ته د ځلمو پام کول، سمې او کږې ورښودل، کوکي سوري ويل، شور او غلبلې کول، په ژړا ژړل او په دغي ذريعې د پرهارژلي زړه غمونه سپکول له پښتو ټولني سره مرسته نه ده او پر تاسو ښېګڼه اړول نه دي، بلکي خپله انساني، اسلامي او پښتني وظيفه پر ځای کول دي. مګر ارمان دی چي د علمي او قلمي استعداد د لږوالي بيا په تېره د روغتيا د نابشپړوالي له کبله په

اخباراتو او مجلاتو كي د مقالو د ليكلو نه يم. تاسي ومنئ چي دغه مي هم په خورا زيار ليكلى دى په وروستي كي نه پوهېدم چي څه مي ليكلي او څه ليكم؟
نو د دغه دپاره چي ستاسو د ځلمو غږ خوشي لار نه شي، دغه مي وليكه خداى دي وكړي چي پدل (تاثير) وكړي، بيا هم كه چيري شرايطو مساعدت وكړ او خپل توان مي وليد په دغي كي به هم هاند وكړم، كه خداى كول.

په وروستي كي د پښتو وينبو ځلمو ته د لوى خاوند نه توفيقونه غواړم، چي ديني او پښتني څلو او اساساتو سره سم، د پښتو او پښتونوالى او پښتنو او پښتو نيانې دپاره هغسي خدمتونه وكړي، چگي لوى خاوند او د ده استاځي (ص) او د پښتنو مړي-ژوندي درست ترې خوښ او راضي شي. نور نو ځان تاسي پښتانه، پښتو او پښتونواله او پښتونيانه او درستي چاري په لوى مهربانه خداى سپارم.

Download from:aghalibrary.cm